

Spiritualitatea traco-dacă în viziunea dramaturgiei

Cunoașterea istoriei — vastă și a-dincă experiență a popoarelor — care pune la dispoziția prezentului mărturia trecutului și documente convingătoare, a adus incontestabile dovezi asupra continuității și permanenței poporului român în spațiul geografic carpato-dunărean. Existența tracilor („neamul cel mai numeros din lume, după acel al hindușilor”, care „dacă ar avea un singur cirmuitor... ar fi de nebiruit și cu mult mai puternic decît toate neamurile” — după Herodot) atestarea constituirii statului dac unitar și independent sub conducerea lui Burebista, cu 2050 ani în urmă, ca și puternica rezistență a dacilor împotriva imperiului roman în uriașă înclăstare armată de la începutul celui de al doilea secol al erei noastre, au constituit o sursă de largă inspirație în literatură. Dacă în secolul al XIX-lea atît folclorul cît și creația cultă transpuneau în legendă figurile conducătorilor războiului daco-roman, încheiat cu cucerirea Daciei și generînd condițiile pentru nașterea poporului român (versurile lui Alecsandri, Nehițescu, Bolintineanu, Coșbuc ș.a., proza epică sau dramatică: Traian și Dochia, Traian și Andrada), literatura contemporană (M. Sadoveanu: Creanga de aur — ca altădată postumele eminesciene) și dramaturgia actuală au pus accentul în deosebi pe afirmarea matricei spirituale geto-dace aflată la baza sensului existenței umane și al naturii în viața poporului român. Vechile elogi aduse marelui Burebista („Bărbatul get” care — cu ajutorul preotului Deceneu — a izbutit straticizarea socială a statului geto-dac, înfrîngînd pe celți și taurisci), adversar al lui Cezar, dar avînd același tragic sfîrșit —, ca și interpretarea spi-

ritualității trace (în speșă: geto-dace) rețin atenția dramaturgilor secolului nostru.

Primul, care s-a dedicat — cu o rară forță de penetrație — caracterizării și readucerii în conștiința contemporanilor a spiritualității traco-dace (sub influența cercetărilor edificatoare ale istoricului-filozof V. Pirvan), a fost Lucian Blaga, autorul „misterului păgîn” **Zamolxe**, apărut în 1921. Poem dramatic realizat cu mijloacele de sugestie expresioniste, considerat de critica literară ca fiind străbătut de un autentic lirism (E. Lovinescu, G. Călinescu), „poem filozofic ce imprumută numai tehnica dramatică” (Pompi-liu Constantinescu), drama lui Blaga are un substrat mitic, desprinzînd forme străvechi de cult vitalist redat într-o viziune filozofică originală.

Zamolxe e, în concepția poetului, profetul care predică monoteismul, religia „vie”, condamînd practicile cultului unor zeități și insuflînd credinței un sens nou, care îl înalță pe om pînă la concepția divinității unice. El descoperă în lumea spirituală a dacilor un zeu suprem, „Marele Orb” (corespunzător „Marelui Anonim” din filozofia blagiană). Gîndirea lui Zamolxe intuiește prezența divinității în fiecare colț de natură și participarea ei în viața oamenilor. Astfel, o atmosferă panteistă îl identifică pe „Marele Orb” cu întregul univers (în „Turburarea apelor”, o idee similară duce la conceptul „Isus-pămîntul”). „Marele Orb” este de nepătruns și totodată simbolul misterului întregii existențe.

Prezența zeului suprem în esența firii omenești îl face pe dac să se considere — el, însuși — nemuritor. Moartea, pe

care e gata s-o accepte cu curaj, nu e pentru el decît trecerea într-o altă formă de existență. Astfel, lipsiți de sentimentul de frică în fața morții și convinși de perpetuarea lor în veșnicia din care au pîrșes, dacii nu trăiesc, ci „se trăiesc”, identificîndu-se cu natura.

Cadrul concret în care se desfășoară viața dacilor are reale asemănări cu acel al peisajului muntos ardelean, în care predomină verdele și cu mediul sătesc, cu bucuria în fața abundenței roadelor pămîntului, cu sentimentul reconfortant al răsăritului de soare, cu sentimentul de însingurare în tăcuta noapte selenară. Credința existenței în nemurire, care constituie și fondul creștinismului original, este caracteristică spiritualității dace și se regăsește în tradiția religioasă a poporului nostru în trecut.

Dar drama lui Blaga include în ea și tragismul inerent destinului deschizător de orizonturi noi. În calea învățăturii profetului se ridică „Magul” — întrupare a spiritului practică ce transformă religia vie în formele unui cult lipsit de semnificație morală și desprins de viață. El ațîță mulțimea împotriva lui Zamolxe, dar — atunci cînd acesta, lapidat și izgonit se retrage în singurătatea pustniciei — îl sacralizează, așezîndu-i chipul statuar în templul zeilor. Aflînd de această manevră strategică destinată a-l scoate din circuitul activ al propagării credinței sale, profetul se întoarce și sfîrșimă statuia, ce îi consacra noua identitate. Mulțimea, — fără a-l recunoaște — în furia ei dezlănțuită, vede în el un profanator, îi zdrobește, lovindu-l cu sfîrșimăturile proprii lui statui.

Poemul atestă astfel soarta omului de geniu, constructor, creator sau îndrumător, neînțeles încă în timpul său, victimă a obscurantismului sau intrigilor, dar al cărui sacrificiu contribuie la relevarea adevărului. El constituie totodată o replică dată celor ce consideră miturile drept simple creații ale imaginației și o confirmare a valorii lor ca imagini poetice ale unor realități dispărute.

Incadrată în același cîmp tematic, — piesa lui D. R. Popescu, **Muntele**, include în metafora poetică familiară stilului de creație al autorului, simbolul permanenței geto-dacilor ce „dăinuie ca pămîntul, ca muntele ce se înalță peste zare”. Confruntarea dintre Dromicaetes și conducătorul macedonean Lysimach, care încearcă să-l supună, fiind pînă la urmă el însuși prizonierul regelui dac, definește opoziția dintre două concepții de viață, a două lumi supunătoare: aceea a cuceririi și dominației prin forță, contrară existenței pașnice, constructive, care afirmă dreptul popoarelor la libertate. Calm dar cu fermitate, Dromicaetes refuză o alianță militară în scopul subjugației altor

popoare, cu argumentele bunului simț și al unui spirit pătruns de adîncă umanitate, care exprimă ideea că fiecare popor e liber „să-și facă singur propria istorie”. Viața lui Dromicaetes, aparent lipsită de orice problemă existențială, e pîrșunsă de o intimă apropiere de natură. Interesul pentru viața albanelor (simbol al muncii fecunde) ca și atenția pentru practicile tămăduitoare de suferințe, dovedește credința sa în vraja mîntuitoare a naturii, care întărește pe om și îi asigură continuitatea. Cu o profundă înțelegere la care se adaugă și o ușoară nuanță de ironie, el încearcă să explice jafurile armatei invadatoare pe ogoarele țării sale, prin nevoia de hrană. Forța sa nu e aceea a armelor, ci a spiritului ce dezarmează pe Lysimach și cucerește inima Bidiei, fiica comandantului macedonean. Dar ceea ce mi se pare a fi sensul moral și obiectivul pieșei lui D. R. Popescu este — dincolo de poetica înfățișare a unei vieți patriarhale — pîtrunderea și înțelegerea unui mod de gîndire, atît de apropiat de ideile contemporane ale omenirii — pacea și libertatea popoarelor — ceea ce confirmă fondul peren, etern al adevărului prezent în toate epocile istoriei.

Cu **Ficrul și Aurul**, Mihnea Gheorghiu își dovedește în continuare preferința sa pentru scenariul de film, care reclamă un text dramatic specific, în care fantezia adaugă elemente inedite datelor „epos”-ului ales și contribuie la dezvăluirea adevărului în măsura verificării lui concrete pe plan istoric-social. După propria mărturie, autorul a conceput **Ficrul și Aurul** ca o „meditație culturală”, poetica și politică, în care „a implicat în destinul lui Burebista — alături de eroii reali ai istoriei — și personaje imaginare dar veridice, atribuindu-le date și fapte biografice, cunoscute din istorie”, dar lansînd ipoteze — în structurarea lor — confirmate ulterior de arheologi și istorici.

Intenționînd să redea modul de viață a populației din spațiul carpato-dunărean-pontic scriitorul nu a neglijat nici interpretarea acțiunilor politico-militare, care explică repetatele expediții dacice împotriva celților sau a cetăților grecești, ce primeau protecția romanilor, oferindu-le baze de atac și favorizînd astfel expansiunea imperiului.

În cadrul dramaticelor desfășurări a acțiunilor cinematice, se precizează și marea personalitate a regelui Burebista, unificator al statului dac independent, care a dat un nou caracter structurilor social-politice tribale. Burebista a înfruntat barbaria fierului, ce presupune războiul, crima, jaful, dar a adoptat structurile superioare ale lumii civilizate, ale grecilor și romanilor. Dacă și-a impus prin „fier” pacea pentru poporul dac, a

făcut-o în lumina de aur a gândului nemuritor moștenit și de români în spațiul lor filozofic, milenar. (**Convorbire cu scriitorul Mihnea Gheorghiu**, România literară, nr. 27 din 3 iulie 1980).

Să observăm încă faptul că în compoziția epică a scenariului se impune dimensiunea **mitică**, căci — așa cum precizează însuși autorul — „miturile nu sînt reprezentări onirice, ci imagini — doar pe jumătate misterioase ale realității repovestite de fantezia rapsodului popular” (ibidem). Corelația dintre realitate și spiritualitate e astfel asigurată pentru epoca redată în opera literară.

În finalul acestui sumar tablou, ce reflectă dinamica vieții îndepărtatelor populații trace și momentul istoric al înființării statului dac, e locul să amintim și alte contribuții dramatice cu același obiectiv. Din relatarea criticului și istoricului literar Stelian Vasilescu (**România literară**, nr. citat) aflăm despre reprezentarea piesei **Soare de andezit** de Emil Poenaru și M. Raicu la Teatrul de Nord din Satu-Mare. Jucată încă cu un deceniu și jumătate în urmă la Brașov, fără a avea ecoul cuvenit, dar dovedind reale calități artistice, ea își concentrează acțiunea în jurul primului an de domnie a regelui Decebal, în care eroul este nu

numai „iscusit în înfăptuirea planurilor de război”, dar și un mare conducător, ce prevede desfășurarea ulterioară a evenimentelor militare, pregătindu-se în întîmpinarea lor.

Burebista rămîne eroul central al pieselor consacrate rememorării datelor referitoare la marele eveniment istoric milenar recent aniversat. Astfel, fragmentul din piesa lui Paul Anghel, **Regele descult** (publicat în „România literară”) indică o operă poetică, în care faptul istoric și elementul mitic sînt puse în lumină cu acea penetrație filozofică obișnuită dramaturgului, care subliniază sentimentul persistenței și eroismului vechilor popoare traco-dace pe teritoriul României de astăzi. De altfel, sentimentul demnității și al existenței libere al dacilor caracterizează și lucrarea dramatică **Sacul** semnată de Dan Mutașcu. Dacă la acestea se adaugă piesa **Burebista** de Radu Georgescu, reprezentată pe scena Teatrului dramatic din Botoșani, precum și unele scenarii televizate, sîntem în măsură să constatăm că dramaturgia originală a ultimului an a urmărit a pune creația teatrală în slujba adevărului istoric ce confirmă continuitatea poporului român în spațiul geografic și politic al țării noastre.

(continuare de la p. 2)

le revine înalta îndatorire de angajare fermă, plenară în strădaniile noi de orinduire, de înlăturare a mentalităților vechi, perimate, de combatere a concepțiilor retrograde, idealiste, obscurantiste, a manifestărilor care duc la degradarea și înjosirea demnității umane, cerîndu-se artiștilor, precum și forurilor de îndrumare a creației, să depună eforturi și mai mari pentru promovarea noului, pentru înaintarea societății noastre pe drumul civilizației socialiste și comuniste. Rezultatul bătăliei dintre aceste viziuni, practic, dintre două lumi opuse, este condiționat de capacitatea ideologică și de forța artistică a creațiilor estetice, de unitatea și fermitatea ideologică a făuritorilor de frumos, de puterea obștei lor de a depăși micile disensiuni, în vederea înmănuncherii tuturor energiilor creatoare, spre realizarea acestor nobile și mărețe idealuri.

Societatea noastră, condițiile materiale și spirituale pe care le oferă, climatul de înaltă principialitate comunistă, de neîngrădite posibilități de afirmare a tuturor talentelor, formează cadrul larg, stimulativ, de înflorire a artei românești, de participare a slujitorilor ei la întreaga activitate social-politică a țării, de confruntare a valorilor estetice autohtone cu tot ce s-a realizat mai de preț pe plan universal. În simfonia artelor, prestigios reflex al simfoniei realităților socialiste, teatrului îi revine un rol de maximă importanță în lumina imperativelor de astăzi. Artă de substanțială încărcătură ideologică, cu o forță uriașă de influențare a maselor de spectatori, teatrul este cea mai percutantă cronică vie a istoriei unui popor, oglinda fidelă a vieții sale, tribuna de afirmare a specificului său național, de dezvoltare a contactelor cu circuitul de valori mondial, de gloriificare a trecutului și de prevedere a viitorului. Misiunea sa transformatoare, de adîncă implicare în destinele poporului, de cunoaștere a vieții și de propagator al adevărului, de militant pentru umanism, pentru o nouă condiție socială, onorată cu superioară măiestrie artistică și neîntărit devotament civic și profesional, beneficiază de reverberațiile de amplă rezonanță ale ideologiei noastre, științifică în fundamentările sale, patriotică prin ancorarea în realitățile românești, progresistă și umanistă prin vocația ei militantă, deplin încrezătoare în triumful dreptății și progresului social.